

УДК 94 (438)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ПРОЦЕСІ ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ ПОЛЬЩІ

Владислав Боєчко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Україна, 18021, м. Черкаси, бул. Шевченка, 81
e-mail: osbb53@ukr.net

Аналіз відродження та розбудови політичної системи Польської республіки у 1914-1921 рр. не лише дозволяє поглибити знання з історії цієї держави, а й дає можливість виявити та дослідити проблеми, які виникали у період її становлення та розвитку. Досвід Польської держави, накопичений у процесі незалежного державотворення у міжвоєнний період, має певну цінність і для України, оскільки вивчення практики функціонування парламентсько-демократичного устрою країни може стати корисним досвідом у подальшому реформуванні політичної системи та демократизації всіх сфер життя українського суспільства. З'явилася можливість неупередженого висвітлення тих питань, які раніше мало досліджувались або висвітлювались однобічно, у контексті панівної радянської ідеології. До таких, безсумнівно, належить становлення та функціонування парламентської демократії Польської республіки.

У сучасних дослідженнях українських учених простежено прагнення дати більш об'єктивну, ніж за радянської доби, оцінку історії Другої Речі Посполитої. Українська полоністика представлена ґрунтовною працею Л. Зашкільняка і М. Крикуна [1]. У ній автори на основі нових джерел, здобутків історіографії та новітніх методологічних підходів розкрили різноманітні суспільні прояви життя поляків у різні історичні епохи, зокрема й у міжвоєнний період, а також показали взаємини поляків з сусідніми народами. Автори цілком справедливо відзначили, що відродження Польської держави стало результатом багатовікової політичної традиції, державотворчих прагнень польської нації, сприятливих внутрішніх політичних і соціально-економічних чинників і міжнародної ситуації. Варто особливо виок-

ремити працю відомої тернопільської дослідниці Л. Алексієвець [2], оскільки у ній міститься ґрунтовний аналіз створення та функціонування польської політичної системи у 1918-1926 рр. Дослідження львівської полоністки З. Баран [3] стосується відродження та становлення Польської держави 1918-1921 рр. Польська історіографія представлена значною кількістю робіт, що досліджують формування суспільно-політичних сил Польщі доби відродження державності

Я. Фарися [4], З. Хемерлінга [5], Я. Борковського [6]. Сучасні історики Польщі не ідеалізують розвиток Польської республіки, намагаються об'єктивно його оцінювати, аналізувати всю суперечливість політичної діяльності різних політичних партій у процесі формування нової держави. Зокрема, багатоаспектним аналізом суспільно-політичного розвитку Польщі позначені праці П. Вандича [7]; М. Топорика [8] та С. Макієвича [9]. Загалом польська історіографія представлена значною кількістю досліджень. Їй належить вагомe місце в історіографічному доробку з означеної проблематики.

Метою статті є розкриття особливостей формування політичних партій у процесі відродження державності Польщі. Для досягнення мети нами окреслено основні завдання:

- проаналізувати джерельну базу й історіографію по темі дослідження;
- охарактеризувати польський суспільно-політичний простір;
- висвітлити процес формування основних політичних партій.

Становлення державності Польської республіки після Першої світової війни відбувалося за умов активізації демократичних і революційних процесів як в Європі так і на

польських землях. Формування основ суспільно-політичного устрою відновленої держави значною мірою залежало від позиції, прагнення й активності різних політичних партій і громадсько-суспільних угруповань, їх ідеології. У пошуку стабільної конституційно-політичної моделі Польща «рухалася від слабкого парламентського режиму до контрверсійної авторитарної системи» [7, с.265].

Польська держава, щонайменше до 1926 р., існувала в умовах демократично-парламентської системи. Це сприяло об'єднавчим прагненням у різних сферах і площинах національного, суспільного, економічного та культурного життя. Подібне явище виникло, втім, у всіх країнах Центрально-Східної Європи, які у 1918 р. здобули незалежність. Варто також додати, що внаслідок специфіки суспільно-політичного життя на окремих польських територіях, діючі там партії внесли після відродження Польщі до її розбудови різні, подекуди цілком відмінні традиції, форми та методи своєї діяльності. Так, специфіка політичного життя Галичини сформувала типи партій, наближені до центрально- і західноєвропейських моделей. Їх діячам, незалежно від їхнього політичного походження, була притаманна лояльність щодо державної влади, переоцінка ролі парламенту та схильність до компромісів.

Натомість, кожні починання партій, які діяли на території, що колись належали Пруссії, були визначені необхідністю боротьби з германізаційною політикою німецьких властей. Значну роль у цьому протистоянні відіграли ендеція (націонал-демократи. – *Ред.*), партія християнських демократів і католицькі організації, які не лише пробуджували у широких верств національну свідомість, а й відстоювали ідею боротьби за незалежність Польської держави. Території, що колись анексувала Пруссія, де домінував вплив правоцентристських партій, увійшли до суспільно-політичного життя Другої Речі Посполитої як такі, що мали порівняно високу культуру праці у місті й на селі, суспільну дисциплінованість, а також деякий консерватизм. Складні умови партійно-політичної діяльності, що були у Королівстві Польському, сформували пос-

таті діяча-підпільника та тип кадрової організаційно-дисциплінованої партії. Водночас вони сприяли формуванню вузьких діючих таємних груп. Окремих діячів Королівства характеризували схильність до прийняття індивідуальних і самостійних рішень, а ще – недовіра у міжпартійних контактах.

Конституція 1921 р. 108 статтею гарантувала громадянам Польської держави право коаліцій, зібрань, утворення товариств і союзів [10]. Правові положення, що діяли у Польщі від часу здобуття у 1918 р. незалежності до травневого перевороту 1926 р., створювали політичним партіям широкі можливості для діяльності. В існуючій тоді системі парламентської демократії вони відігравали вирішальну роль у законодавчій і виконавчій владах. Партії, залежно від своєї волі та значення у різних державних структурах, впливали на рішення сейму, а також політику урядів, делегуючи до них своїх представників. Маючи на увазі згадані обставини та проблеми, що стосуються становлення та розвитку суспільно-політичних партій та об'єднань у контексті національно-державного будівництва, перейдемо до характеристики партійно-політичних структур, які сформувалися на польських землях напередодні 1918 р. і розвивалися у роки Другої Речі Посполитої.

Час після Першої світової війни – доба відродження й утвердження державності слов'янських народів – став часом розвитку масових суспільно-політичних об'єднань і партій. Політичні партії віддзеркалювали всі складності та суперечності післявоєнного розвитку країни. Незаперечним є те, що ставлення різних політичних сил до власної національної державності виявилось важливою передумовою, яка визначила у подальшому їх позиції під час державотворчих процесів [2, с.166]. Партійно-політична система Польщі, яка отримала державну самостійність після Першої світової війни, складалася у процесі політичної диференціації польського суспільства шляхом трансформації політичних сил, їх ідейно-програмних установок за нових обставин. Внутрішньополітична орієнтація, на наш погляд, стала основною відмінною ознакою їх політичної конфігурації, на противагу від

зовнішньополітичної напередодні та у роки Першої світової війни. Все це визначало не тільки форми та напрями діяльності різних партій, а й еволюцію програмних позицій боротьби за суспільно-політичний устрій на етапі відновлення Польської держави.

Новоформована польська партійно-політична структура після 1918 р. стала важливою функціональною частиною представницько-парламентської системи. Вона відображала соціальну та національну структуру відновленої Польщі, була виявом досягнутого на початку ХХ ст. рівня економічних відносин. Соціально-класова структура загалом відповідала рівневі середньорозвинених європейських країн з особливостями, що випливали з характеру попереднього соціально-економічного та політичного розвитку. За структурою населення вона поступалася передовим країнам: 74% людності проживало на селі і 26% – у містах (у східному регіоні лише 13%). У сільському господарстві було задіяно майже 64% населення, промисловості – 17,2%, торгівлі – 6,2%, на транспорті та комунікації – 3,7%, в адміністрації – 3,2% [1, с.459]. Особливістю соціально-економічного становища була різноманітність соціальної та національної структур різних регіонів. Суттєво проглядалася диференціація основних верств населення, за значної питомої ваги селян, робітників, дрібних власників і ремісників. Так, у соціальній структурі населення у 1921 р. селяни становили 53,2%, робітники – 27,5%, дрібні власники і ремісники – 11,0% [1, с.459].

Багатонаціональність держави створювала для партійно-політичних правлячих кіл певні проблеми, які стояли на позиціях інтеграції та зміцнення унітарності Польщі як національної держави, обмежували відцентрові та «сепаратистські» прагнення тих національностей, котрі компактно заселяли регіони: українці, німці, литовці. За переписом 1921 р., з урахуванням коректив пов'язаних з його неповнотою, у країні проживало 64% поляків, 16% українців, 10% євреїв, 5% білорусів, 4% німців, а також 1% росіян, чехів, литовців та представників інших національностей разом узятих. Поляки домінували у центральному регіоні, натомість із наближенням до кордонів їхня

частка зменшувалася. На Поліссі, Волині, у Східній Галичині вони становили меншість: Полісся – 24%, Волинь – 16%, Східна Галичина – 26%. Польське населення переважало у великих містах – Познані – 94%, Кракові – 84%, Варшаві – 72%, Лодзі – 62%, Львові – 62%, Вільно – 56% [1, с.459].

У нових політичних умовах початку ХХ ст. посилилась активність національних меншин, набрала сили тенденція до їх організаційного згуртування та політичного самовизначення, розгорнувся процес самоствердження утворених національних політичних партій, кристалізації їхніх програм та активної боротьби за вплив на маси. У перші роки існування відродженої Польської Республіки вже функціонувала розгалужена мережа різноманітних за характером і програмними засадами політичних партій. Було політичне розмаїття та примноження партій. Так, у 1926 р. зафіксовано 26 польських і 33 партії етнічних меншин, а 31 з них досягла законодавчого представництва [2, с.170].

3-поміж найважливіших політичних угруповань, які відіграли вагомий роль у Польській державі, варто відзначити консервативні, національно-демократичні, селянські (людові) й соціалістичні [7, с.438]. Найдавніші традиції належали консервативним угрупованням, що виражали інтереси передусім землевласників і знаходили у них своїх прихильників, так би мовити соціальну основу. Частково шукали опори серед великих буржуа і консерватори. Вони представляли рух, який погоджувався співпрацювати з імперською владою. На початку ХХ ст. консерватори зробили спробу інтеграції у тісніші організаційні межі, пристосовуючись до вимог системи парламентської демократії [11, s.138-141]. У вільній Польщі вони симпатизували то пілсудчикам, то ендеції. Під їх контролем перебували два впливових друкованих органи: «Час» у Кракові та «Слово» у Вільно. До найвідоміших ідеологів цього напрямку належав публіцист і письменник С. Мацкевич (Цат) [9, s.3-19].

Схожий характер мав національно-демократичний табір, який виріс здебільшого з позитивістського та ліберального рухів. Виступаючи як представники інте-

ресів польського народу, націонал-демократи проголошували насамперед необхідність підготовки суспільства до боротьби з державами-загарбниками. Як загальнопольський рух, національно-демократичний табір, виступаючи з гаслами солідарності та національної єдності, а також проголошуючи націоналізм, зміг інтегрувати буржуазію, дрібне міщанство, інтелігенцію, а також здобути прихильність у частини селян і робітників. Під час революції 1905-1907 рр. ендеки на польських землях у складі Російської імперії висловилися за політику угоди з царатом. Одночасно вони обстоювали автономію для Польського Королівства у межах Російської імперії, прислухаючись до національних, суспільно-політичних і соціально-економічних прагнень частини польських заможних верств населення. Напередодні Першої світової війни ендеки у Королівстві Польському виступали за співпрацю з Росією, вороже ставлячись до Німеччини. В основі ідеології польської правиці в умовах відродженої національної державності була ідея парламентської республіки, хоча праві партії не стали послідовними прихильниками парламентської демократії, вважаючи, що польське суспільство до неї ще не готове. Однак за умов, коли переважна більшість спільноти вбачала у демократичному правлінні кращу гарантію майбутнього Польщі, повністю переорієнтувалися на західні держави Антанти, проголошуючи вимогу об'єднання польських земель та утворення незалежної Польської держави, і завбачливо надали перевагу формуванню суспільно-політичного устрою у формі парламентської демократії.

Національний табір, який усвідомлювали як захисника польської державності, віддзеркалював багатоетнічні та федералістські традиції давньої Польщі до періоду поділів. Його представники, наполягаючи на тому, що лише поляки можуть бути господарями у відновленій державі, прагнули усунути етнічні меншини від дієвої участі у політичній владі. Вони також намагалися, наскільки було можливо, культурно колонізувати всіх їх, за винятком євреїв, котрих правиця розглядала як неспроможних до асиміляції, і яких потрібно позбавити громадянства. У такий спосіб прагнули ство-

рити цілісне польське суспільство. Основною рисою суспільної програми було прийняття принципу солідарності, економічної програми, її основи – приватної власності, пов'язаної з колонізацією народного господарства і наполяганням на конституційній та адміністративній централізації. У культурі, освіті та звичаях домінували націоналістичні ідеї, підтримані культом традицій і відзначені привілейованою роллю католицького костелу.

Окреме місце у суспільно-політичній конфігурації польського суспільства належало християнським демократам (Християнська демократія), які спиралися в принципі на ту саму соціальну базу, що й ендеки. Цей рух був виразніше клерикальним, сповідував християнсько-соціальну ідеологію *Regum Novarum* [2, с.173]. Спроби організації партії хадеків, яка на схожих засадах діяла у країнах Західної Європи, були зроблені на зламі XIX-XX ст. на всіх без винятку польських територіях. Християнсько-суспільний рух під пруським пануванням, базуючись на ґрунті суспільної солідарності, об'єднувався на основі гасел захисту католицької віри і прав польської національності від переслідувань німецькою стихією.

Також у цей час у Галичині та Цешинській Сілезії зроблено спробу організувати партію хадеків (Союз Сілезьких католиків, Польський народний центр). Зате утворення у Польському Королівстві під час революційних подій 1905-1907 рр. об'єднання християнських робітників, як і організацію в той же час з ініціативи ендеків Національного робітничого союзу, потрібно трактувати як прояв проникнення у робітниче середовище суспільно-консервативних угруповань. Представники радикального напрямку християнських демократів у перші роки існування Другої Речі Посполитої у програмних документах приділяли увагу визначенню шляхів досягнення національної незалежності, а також розробці проектів соціально-політичних і духовних перетворень у польському суспільстві.

З-поміж політичних діячів-хадеків найбільшої популярності набув В. Корфанти [12]. Особливою формою організації суспільно-політичного життя сільського населення був селянський (людовий)

рух [6]. Селянство за умов відновлення польської державності становило більшу частину населення і, природно, стало об'єктом гострої боротьби між різними політичними партіями за вплив на нього. В атмосфері напружених національних і соціальних колізій рубежу XIX-XX ст. на польських землях зросла політична активність селянства, виникли селянські партії, які боролися за самостійну політичну роль у роки незалежної Польської держави. Вони намагалися відобразити інтереси різних верств села, зокрема найбільш вразливих селян. Надзвичайна активність селянських партій спричинена незавершеністю аграрних перетворень і сприятливою для цього системою парламентської демократії. Зауважимо, що у 90-х роках XIX ст. організованої форми селянський рух набрав у Галичині, оскільки цьому сприяли відповідні політичні умови, насамперед автономія, яку мав край. Зате у Королівстві Польському розвиток самостійного політичного руху селян наразився на труднощі як з огляду на законодавство Росії, так і через те, що на зламі століть значний вплив серед сільського населення отримали ендеки. Тільки від моменту здобуття Польщею незалежності тут простежується тенденція посилення селянської активності.

Найвпливовішою силою у польському політикумі після Першої світової війни і парламентській системі була селянська партія «Пяст». Її підтримувало переважно польське селянство Галичини. Народна партія виникла у 1895 р. З 1903 р. – Польська народна партія. Тоді ж було схвалено її програму, в якій проголошені вимоги впровадження загального виборчого права, парцеляції земель великих власників, розвитку на селі соціальних інститутів, досягнення незалежності Польщі, проголошення народної республіки [13]. У 1913 р. внаслідок розколу, виникли дві партії: ПСЛ-Лівиця і ПСЛ «Пяст»; якщо перша симпатизувала Ю. Пілсудському, то друга була ближче до ендеції. Націоналістична, періодично пов'язана з правими, ПСЛ «Пяст» опиралася здійсненню радикальних аграрних реформ, побоюючись того, щоби білоруські й українські селяни у східних регіонах не отримали переваги за рахунок польських і щоб принцип приватної власності не був

підданий небезпеці. Партія «Пяст» діяла щодо селян шляхом опікування громадської роботи й інших видів сприяння з боку держави. Це потребувало від неї намагання бути завжди урядовою. Партія користувалася підтримкою населення, найбільше у Галичині, про що свідчать результати виборів, наступний вплив на формування виконавчої влади, популярність і впливовість її лідерів – В. Вітоса, М. Ратая, В. Керніка.

Інша селянська партія – «Визволене» – активно боролася за реалізацію своїх концепцій державного устрою Другої Речі Посполитої, соціально-економічні перетворення та визначення державних кордонів країни. Посилення політичної активності селян примусило партію у 1918 р. значно радикалізувати програмні вимоги, виступаючи за надання повної національної незалежності польському народові, а у доповненнях до програми від 1916 р., ухвалених на з'їзді 1-2 листопада 1918 р., партія стала на засади парламентської демократії [6, s.324]. Висунута ПСЛ «Визволене» вимога радикальної аграрної реформи, її боротьба за демократизацію політичного устрою Польської держави та соціальну емансипацію селянства сприяли підвищенню рівня зрілості селян-виборців, активному залученню до політичної діяльності, що було суттєвим кроком на шляху до усвідомлення їх ролі та дій щодо необхідності корінного перетворення польського суспільства на основі парламентського управління. Виступаючи на парламентських виборах 1919 р. і 1922 р. з власним списком, «Визволене» здобуло підтримку і брало активну участь у діяльності вищого законодавчого органу Другої Речі Посполитої [5, s.424].

Соціалістичний рух розвивався помірно, паралельно в усіх польських дільницях, перебуваючи у сфері впливу двох моделей соціалістичних партій: сформованої в умовах монархічної Росії та національних демократій Заходу. Певною специфікою польського соціалістичного руху, на наше переконання, був його порівняно ранній поділ на дві течії: незалежно-реформаторську та революційно-інтернаціоналістичну. Однак він стосувався не всіх польських земель, а тільки Королівства Польського, де соціалістичний рух діяв за умов глибокої конспірації. Натомість

мість в «австрійській» частині Польщі наявні мінімальні конституційні свободи дещо сприяли соціалістичній пропаганді.

Робітничий рух у Галичині виник раніше, ніж у Королівстві, але внаслідок відсталості соціальної структури цього регіону не набув послідовності та динамічності. Значні відмінності у федеративно-правовому устрої держав, що розділили Польщу, призвели до різних темпів формування суспільної свідомості робітничих верств населення. В австрійській частині цей процес проходив в умовах господарського застою краю, суспільної та культурної відсталості, що було зумовлено як намаганням австрійських властей перетворити Галичину у напівколонію, так і політикою польських заможних класів, які зберегли та зміцнили свої економічні та політичні переваги. У Королівстві Польському умови формування соціалістичного руху були значно складнішими через відсутність громадянських свобод в імперії Романових. На польських землях у складі Німеччини посилення асиміляторської політики властей викликало стихійний опір польського населення. Намагання зберегти рідну мову і католицьку віру створювало сприятливий ґрунт, з одного боку, для розвитку національної самосвідомості, а з іншого – для поширення ідей соціальної співдружності перед загальною небезпекою. Незважаючи на територіальний поділ, між соціалістичними партіями цих трьох регіонів Польщі (ППС, ППСД і ППС під німецьким пануванням) налагоджено тісні контакти. Варто додати, що СДКПіЛ й утворені після розколу в ППС у 1906 р. ППС-Лівиця і ППС-Революційна фракція представляли партії конспіративного типу, які діяли в особливих умовах Росії. Зате ППСД, діючи легально, набувала рис, типових для соціал-демократичних партій західних країн. Разом із виховними функціями намагалася здобути якнайбільшу кількість виборців.

Початок Першої світової війни спричинив подальше структурування політичного життя і створив ширші умови для утворення міжпартійних блоків у межах всіх польських територій. Суттєву поправку внесло відновлення Польської держави: відбулися зміни настроїв у суспільстві, на які змушені були зважати всі політичні партії, відбува-

лися перегрупування суспільно-політичних сил, відкриваючи чітку перспективу будівництва нової незалежної Польщі. Соціалістів і пілсудчиків [4, s.252], які напередодні Першої світової війни були одним рухом і тісно пов'язаними багатьма ідеологічними, особистими і «сентиментальними» стосунками впродовж 1920-х рр., ототожнювали з давніми багатоетнічними, федералістичними і толерантними релігійними традиціями держави, так само як із антиросійськими повстаннями 1794, 1830-1831 та 1863-1864 рр., що мали на меті відновлення незалежності Польської держави на демократичних засадах. Тому не лише робітництво, а й багато державницьки налаштованих інтелігентів підтримували ці два лівих рухи у міжвоєнній Польщі. Соціалісти, за якими йшла значна частина польського населення, визнаючи необхідність часткової націоналізації промисловості та радикальної аграрної реформи, рішуче заперечували шлях, який після жовтневого перевороту 1917 р. обрала Росія. Оптимальною формою суспільно-політичного устрою для Польщі вони вважали парламентську республіку. Зауважимо, насамкінець, про ще одну особливість партійного життя Другої Речі посполитої. Вона полягала у тому, що політичні партії, які діяли у Польщі після 1921 р., мали значно більшу історію, ніж незалежність. Традиційний їх поділ на правих, лівих і центристів не стосувався партій національних меншин і комуністів. На правому крилі бачимо ендеків (ЗЛН), хадеків (ПСХД) і консерваторів, у центрі – ПСЛ «Пяст» і ННР, зліва – ППС, ПСЛ «Визволене». Звичайно, діючих партій у Польщі було більше, однак «близько тридцяти справді відігравали роль» [8, s.248].

Таким чином, здобуття державної незалежності Польщі справило вирішальний вплив на розвиток суспільно-політичного життя у країні. Становлення і трансформація польської системи парламентаризму післявоєнної доби пов'язані з множинністю політичних партій, організацій, ідейних течій, яка, природно, впливала на функціонування всього державного апарату відновленої держави. Все це було результатом анексії у минулому польських земель. На територіях, що ввійшли до Другої Речі Поспо-

литої у 1918 р., існували значні відмінності у соціальних структурах і політично-правовій системі. Інтеграція польського суспільства ускладнювалася наявністю інонаціональних територій, а також регіональною специфікою, що історично склалася. До того ж, у країні спостерігався розвиток сильних національних партій, котрі домагалися підвищення своєї ролі в управлінні країною і загалом у політичному житті. Деклароване рівне для всіх партій право участі у прийнятті рішень з питань державного значення часто порушували праві партії, насамперед ендеки, які прагнули фактичного усунення партій національних меншин від участі у суспільно-політичному житті країни. Це не могло не викликати недовіру і навіть ворожнечу нацменшин, зокрема українців і білорусів, до Польської держави.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Леонід Зашкільняк, Микола Крикун: ЛНУ ім. Ів.Франка. – Львів, 2002. – 752 с.
2. Алексієвєць Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918-1926 / Леся Алексієвєць. – Тернопіль, 2006. – 448 с.

3. Баран З. Відродження і становлення Польської держави 1918-1921 рр. [Текст лекцій] / Зінаїда Баран. – Львів: ЛДУ, 1995. – 52 с.
4. Faryś J. Piłsudski i Piłsudczycy: z dziejów koncepcji polityczno-ustrojowej (1918-1939) / Junus Faryś. – Szczecin: Wydaw. Naukowe US, 1991. – 278 s.
5. Hemmerling Z. PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe) «Wyzwolenie» w parlamentach II Rzeczypospolitej: 1919-1931 / Zygmunt Hemmerling. – Warszawa: Ośrodek Badań Społecznych, 1990. – 337 s.
6. Borkowski J. Ludowcy w II Rzeczypospolitej / Jan Borkowski. – Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1987. – 411 s.
7. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / Пьотр Вандич. – К.: Критика, 2004. – 464 с.
8. Toporek M. Historia Polski / Marian Toporek. – Kraków: Korona, 1999. – 368 s.
9. Mackiewicz S. Historia Polski od 11 listopada 1918 r. do 17 września 1939 r. / Stanisław Mackiewicz. – London, 1985. – 341 s.
10. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // DzURP, 1921, nr 44, poz. 267.
11. Nałęcz T. Spór o kształt demokracji i parlamentarizmu w Polsce w latach 1921-1926 / Tomasz Nałęcz. – Warszawa: Wydawnictwo prywatnej wyższej szkoły businessu i administracji, 1994. – 268 s.
12. Szaraniec L. Wojciech Korfały: przywódca chadecji na Górnym Śląsku w II Rzeczypospolitej / Lech Szaraniec. – Katowice: Muzeum Śląskie, 1997. – 15 s.
13. Program Polskiego Stronnictwa Ludowego.–Lwów, 1903.

Боечко Владислав *Особливості формування політичних партій у процесі відродження державності Польщі*

У статті досліджено особливості процесу формування партійно-політичної системи Польщі часів відродження державності. Визначено, що суспільно-політичні організації пройшли тривалий час організаційного формування ще до утворення незалежної держави. З'ясовано, що під час Першої світової війни політичні сили об'єднувалися за зовнішньополітичною орієнтацією, а після здобуття незалежності основою для об'єднання стали внутрішньополітичні чинники. Це визначало форми і напрямки діяльності партій та еволюцію програмних позицій боротьби за суспільно-політичний устрій. З'ясовано, що значна кількість етнічних груп у суспільстві створювала проблеми для політичних партій, які прагнули зміцнити унітарність Польщі.

Ключові слова: відродження Польщі, політичні партії, суспільно-політичні організації, Польська держава, програми політичних партій

Боечко Владислав *Особенности формирования политических партий в процессе возрождения государственности Польши*

В статье исследованы особенности процесса формирования партийно-политической системы Польши времен возрождения независимости. Определено, что политические партии прошли долгий путь организационного формирования к обретению государственности. Установлено, что во время Первой мировой войны политические силы объединялись за внешнеполитической ориентацией. После обретения независимости основой для объединения партий стали внутреннеполитические факторы. Это определило формы и направления деятельности партий и эволюцию программных позиций борьбы за общественно-политическое устройство. Выявлено, что большое количество этнических групп общества создавали проблемы политическим партиям, которые хотели укрепить унитарность Польши.

Ключевые слова: возрождение Польши, политические партии, общественно-политические организации, Польское государство, программы политических партий

Boyechko Vladislav *The peculiarities of the formation of the political parties in the process of the revival of the Polish statehood*

The peculiarities of the process of formation of party and political system of Poland during the revival of the Polish statehood are investigated in the article. It is determined that political parties have passed a continued way of the

organizational formation long before the acquisition of the Polish independence. It is found out that during the First World War political parties have been united due to the politically external orientation or feature. After acquisition of the Polish independence politically internal factors have become the basis for uniting. The forms and direction of the activity of parties and their positions in the struggle for the socially political system were determined by this process. It is found out that a great amount of ethical groups or national minorities created problems for parties, which strove to strengthen the unitary of Poland.

Keywords: *revival of Poland, political parties, socially political organizations, Polish state, the programs of the political parties*

Рецензенти:

Димчик Рафал, доктор історії, ад'юнкт

Тробські Мацей, доктор габлітований, професор

Надійшла до редакції 31.12.2015 р.